

Franjo Rački – prijatelj i desna ruka biskupa Josipa Jurja Strossmayera

»Vi znate, da smo od onoga časa,
otkad smo se upoznali,
jedna duša i jedno tijelo.«¹

(Iz pisma biskupa Strossmayera Franji Račkomu)

GRGO GRBEŠIĆ

Đakovačko-osječka nadbiskupija, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu, osječko Sveučilište i Hrvatska akademija na različite su načine obilježili i obilježavaju 200-tu obljetnicu rođenja đakovačkoga biskupa Josipa Jurja Strossmayera.

Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu organizirao je međunarodni simpozij u Beču, 25. svibnja 2015. godine, u suradnji s bečkim Sveučilištem. Drugi, održan u Đakovu od 1. do 2. listopada 2015. godine, a treći u Rimu u 9. prosinca 2015. g., u suradnji s Papinskim sveučilištem Gregorijana.

Dostojno je i pravedno sjetiti se velikana hrvatske povijesti, biskupa Strossmayera. Isto tako potrebno se sjetiti i onih koji su Strossmayeru bili oslonac, snaga i utjeha. Među njima prvo mjesto zauzima prvi predsjednik Akademije, Franjo Rački. Koliko je on značio Strossmayeru, najbolje govore njegove riječi iz poslanice koju je uputio 1894. godine, kada je Rački umro. Za Strossmayera Rački je bio stup Domovine i Crkve. Ono što je Strossmayer zamislio učiniti za Boga, vjeru i Domovinu, to je bilo izvedeno u srcu, plemenitoj volji i duši Franje Račkoga. »Bolja polovica svega toga njegova je misao, njegova zasluga i njegova slava.«²

Strossmayer je doživljavao Račkoga kao prijatelja, brata, savjetnika i suradnika. Strossmayer piše Račkomu kako prija-

¹ F. ŠIŠIĆ (ur.), *Korespondencija Rački-Strossmayer*, 4. sv., JAZU, Zagreb, 1928.-1931.; Dalje u tekstu: *Korespondencija*, III., str. 207.

² Pismo prezv. g. Biskupa o dru Franji Račkomu, u: *Glasnik biskupija Bosanske i Sriemske* 22 (1894.) 4, str. 49.

teljstvo utemeljeno na krjeposti može ublažiti gorčinu života. »Moj prijatelju, ako je išta na svijetu u stanju ublažiti gorkosti ovoga života, to je sveto prijateljstvo, osnovano na kreposti i namjeram plemenitim. [...] Bog Vam stotruko naplatio čuvstvo dobrote i privrženosti, koje prama meni gojite.«³ Strossmayer tepa Račkomu kao svojem milom bratu. »I Vi ste, moj mili braco, doprli do polovine Vašega vijeka.«⁴ »Vi znate, da smo od onoga časa, otkad smo se upoznali, jedna duša i jedno tijelo.«⁵

Strossmayer je smatrao da je Rački nenadoknativ i za Akademiju i za Sveučilište. »Smrtni bi grijeh bio samo i pomisliti, da se Vi udaljite iz zemlje, pače iz samog Zagreba, gdje ste nužni ko komadić hljeba. Akademija upravo ne može biti bez Vas, a universitet, ako stupi u život, stupit će ponajviše Vašom pomnjom i Vašim nastojanjem. Vi ste upravo duša cijelomu literarnom našem životu.«⁶ Strossmayer je želio da Rački bude imenovan zagrebačkim kanonikom jer je njegova prisutnost u Zagrebu od velike koristi. »Bez vas ostade sva stvar jalova.«⁷ Zbog toga se obraćao više puta banu i vladi. »Da je zrelosti, ne bi smjela vlada nipošto dopustiti, da Vi iz Zagreba odete. Žalosno je neizmerno o dokazuje očevidno našu nedoraslost, da ima u Zagrebu ljudi, čak i u vladinih kruzih, kojima je Akademija trnu u oku. Trn u oku stvar, koja nam jedina ime i slavu i preko granica naše zemlje nosi! Ne može l' biti, da Vi u Zagrebu ostanete, onda ćete Vi u ime božije amo doći, pak ćemo, dok živili budemo, sjedinjenim silama raditi o dobru narodnom.«⁸

Zagrebački nadbiskup, Josip Mihalović, obećao je Strossmayeru da će Račkoga, zbog njegovih izvanrednih vrlina i zasluga, imenovati kanonikom. Ako se ne bi dogodilo Strossmayer je obećao Račkomu: »Vi ćete ukratko biti prepošt, vikar moj, a sigurno s vremenom, ako Bog da, i *coadiutor* meni *cum iure successionis*. Barem ću ja za tim ići; to bi mi i na smrtnoj postelji najveća utjeha bila.«⁹ Rački je izrazio spremnost radi općega narodnog dobra zapostaviti svoju osobu i doći u Đakovo.

Rački ne samo da je iz Zagreba izvješćivao Strossmayera što se sve događa u crkvenom, kulturnom i političkom životu u Hrvatskoj, Monarhiji i svijetu, nego je kao povjesničar i istraživač davao Strossmayeru točne podatke o slavenskoj liturgiji, događajima i osobama iz hrvatske srednjovjekovne i europske povijesti. Tako Rač-

³ Korespondencija, I., str. 399.

⁴ Korespondencija, III., str. 3.

⁵ Korespondencija, III., str. 207.

⁶ Korespondencija, I., str. 248.

⁷ Isto.

⁸ Korespondencija, II., str. 86.

⁹ Korespondencija, II., str. 95.

ki savjetuje Strossmayera da Svetoj Stolici stavi na srce da prigodom imenovanja biskupa kod katoličkih Slavena paze da dotični biskup pozna njihov jezik i pismo. Do sada je Sveta Stolica po tom pitanju dosta griješila.

Kada se radilo o izboru porečkoga biskupa, Strossmayer je tražio od Račkoga točne podatke s obzirom na nacionalni sastav. Čuo je da je u porečkoj biskupiji dvije trećine Talijana. Strossmayer putuje u Rim i zato želi potvrditi ove informacije. Rački mu odmah odgovara s točnim podacima o nacionalnom sastavu u Istri. U Porečkoj biskupiji je bilo 38 hrvatskih župa (31.165 vjernika), a 20 talijanskih izmiješanih s hrvatskim (58.505 vjernika). U cijeloj Istri je bilo 144.158 Hrvata ili 61%, 98.660 Talijana ili 38%. Rački se pita što vrijedi zanos za slavenstvo, u enciklici *Grande munus* pape Lava XIII., ako se u konkretnim slučajevima gazi slavenstvo. »Neka nas Sveta Stolica ne smatra inferiornom rasom.«¹⁰

Strossmayer je želio da Rački bude imenovan senjskim biskupom. Kad je čuo da je on prvi kandidat, napisao je Račkomu: »Moj brate, koliko bi želio, da Vi budete biskupom senjskim i koliko Vi sto put to zaslužujete, toliko svejedno dvojim.«¹¹

Antun Mollinary, zapovjednik Vojne krajine, cijenio je Račkoga, ali je sumnjao da će on biti prikladan, zbog stava prema Nagodbi iz 1868. godine. Strossmayer je na to srdito konstatirao: »Dakle u domovini našoj, ko ne baci svoje osvjedočenje i svoju svijest pod noge, ma inače bio najčestitiji čovjek, ne može ništa biti.«¹²

Kada je ban Ivan Mažuranić u Pešti spomenuo da bi Rački mogao biti senjski biskup odgovorili su mu: »Još bi nam trebalo u Hrvatskoj, da si naprtime drugoga Strossmayera.«¹³ Mađari su, po mišljenju Račkoga, i samoga cara pridobili na svoju stranu. Kad je Ban pred carem spomenuo Račkoga kao mogućega senjskog biskupa, car se samo smrknuo.

Strossmayer je toliko želio Račkoga za senjskog biskupa da je bio spreman obratiti se samomu caru. »Ne znam, bi l' Vi odobrili, da se ja u toj stvari neposredno obratim na Cara.«¹⁴ Rački smatra da to ne bi ničem koristilo. Rački je čuo da je car izjavio da o njemu čuje samo dobro, ali da nije pogodan za sadašnju situaciju.¹⁵

¹⁰ *Korespondencija*, III., str. 122.

¹¹ *Korespondencija*, I., 386. Dvojba dolazi samo zbog toga što Rački više ne bi bio u Zagrebu gdje je jako potreban i Akademiji, i Sveučilištu.

¹² *Korespondencija*, I., str. 388.

¹³ *Isto*, str. 393.

¹⁴ *Korespondencija*, II., str. 2.

¹⁵ Dr. Juraj Posilović, profesor zagrebačkoga teološkog fakulteta, imenovan je senjskim biskupom 23. ožujka 1876. godine.

Za Strossmayera je grijeh i vječita sramota što Rački ne može ništa postati u narodu kojemu je toliko služio. Njega Strossmayer stavlja među najodličnije sinove naroda. Strossmayer piše o Račkom da je čist, besprijekoran svećenik, učen i miran čovjek, zaslužan za našu znanost i ugled Akademije.¹⁶ Strossmayer je bio svjestan da je mekan i da se da zavesti. Rački, koji se u svemu činio od njega racionalnijim i staloženijim pokazivao je u prosudbi pojedinih osoba slične karakteristike. »Moj dragi brate Franjo! Ja sam dosad mislio, da sam meklji i zavedljiviji, a sad vidim, da ste Vi pod formom malo hladnijom meklji u istinu od mene.«¹⁷ Rački se osvrnuo na Strossmayerov ukor da je mekan i konstatirao da je to više ili manje svojstvo svakog Slavena.

Strossmayeru su javili u Rim da je Josip Matić, prepošt đakovačkoga kaptola, jako bolestan. U slučaju njegove smrti, Strossmayer želi upravu biskupije povjeriti Račkomu. »Ne pođe l' to za rukom, onda Vam dakako prosto ostaje leđa okrenuti Hrvatskoj na vječitu njezinu sramotu. Naši su ljudi strašne kukavice.«¹⁸ Rački, kao Strossmayerov prijatelj, nije mogao računati na potporu i podršku u političkim krugovima. Svjestan toga, Strossmayer mu piše: »Što ćete, što i Vas među među *odurne ljude*. Biti danas mojim prijateljem, znači *eo ipso* biti kod dvora i viših krugova *odurnim*.«¹⁹

¹⁶ *Korespondencija*, I, str. 284.

¹⁷ *Korespondencija*, II, str. 133.-134.

¹⁸ *Isto*, str. 10.

¹⁹ *Korespondencija*, I, str. 39.